

Fragmente din două diplome militare romane descoperite în Dacia Porolissensis

Dumitru PROTASE

Cuvinte cheie: Dacia Porolissensis, Arcobadara, diplome militare, martori

Mots-cléf: Dacia Porolissensis, Arcobadara, diplômes militaires, témoins

În cursul săpăturilor arheologice din anii 1988 și 1991, efectuate de Corneliu Gaiu în castrul *alei I Tungrorum Frontoniana* de la Ilișua (*Arcobadara*), localitate situată pe limesul nordic al Daciei, în actualul județ Bistrița-Năsăud, s-au descoperit opt fragmente de diplome militare (fig.1-4). Acestea provin din două diplome distincte. Fragmentele din prima diplomă, cinci la număr, s-au găsit în pretoriul castrului, iar celelalte trei din a doua diplomă au ieșit la lumină în *praetentura dextra*. Toate fragmentele recuperate se păstrează în Muzeul Județean din Bistrița.

DIPLOMA I

Fragmentele din această diplomă, în număr de cinci (fig.1-2), s-au descoperit în anul 1988, în clădirea pretoriului, într-un strat de pietriș din fața încăperii notată cu litera g, la adâncimea de 0,85 m. Foarte slab conservate și cu urme de trecere prin foc, ele provin, toate, din *tabella II*.

Fragmentul 1. Are suprafața de 5,8 x 2,7 cm, grosimea 0,5 mm, greutatea 3,25 g, literele înalte de 4 mm, distanța dintre rânduri 7, 8, 11 mm și este rupt din dreapta părții superioare a tăbliței II, pe care figurează fragmentar *cognomina* a patru din cei șapte martori, cetățeni romani, care garantau autenticitatea textului. Întregite, numele lor și perioada în care ei și-au îndeplinit activitatea, se prezintă după cum urmează:

[TI. IVLI	FEL]ICIS	_____	a.134-167
[C. IVLI	S]ILVANI	_____	a.134-154
[C. POMPONI	ST]ATIANI	_____	a.154-167
[P.OCILI	PR]ISCI	_____	a.148-167

Nu se poate spune cu certitudine, dacă acești patru martori ocupau locurile de la începutul sau finalul listei, deoarece conturul fragmentului nu permite stabilirea sigură a locului din tăbliță, de unde el a fost desprins. Oricum, acest fragment cu *nomina signatorum*, fără nici o urmă de scriere pe fața interioară (*intrinsicus*), este cel mai important dintre cele cinci recuperate, pentru că dă posibilitatea fixării aproximative a datei eliberării diplomei. Dacă examinăm anii între care a deținut funcția fiecare dintre cei patru martori și dacă facem abstracție de lipsa celorlalți trei, constatăm că diploma putea fi eliberată între anii 148 și 154 sau în preajma acestui interval de timp. În lipsa numelui consulilor și *tribunicia potestas* a împăratului - elemente cronologice pe care nu le avem pentru o datare precisă - putem aprecia, totuși, că diploma a fost acordată veteranului - necunoscut și el - dintr-o *ala* sau *cohors* în timpul domniei lui Antoninus Pius (138-161). Din fragmentul 2 reiese clar că în ziua de 16 mai a unui an din perioada menționată s-a dat această *honestia missio*.

Fragmentul 2. Provine din colțul superior drept al tăbliței II și are următoarele resturi de inscripție din primul și al doilea rând al textului, care figurează pe fața internă (*intrinsicus*) și pot fi completate astfel:

A(nte) D(iem) XV(quintum decimum) K(alendas IV(nias)
.....O ET G(?) indescifrabil.

Dumitru Protase

Cluj-Napoca
Tel. 0264-599839